

EMIL ROȘCA

**MUNȚII DE AUR CU FARMECUL
ȘI POVEȘTILE LOR**

OAMENI, JERTFE, MARTIRI,

LUPȘA

2010

Motto.

Acum, stăpâne-al vieții mele
Cerescul tuturor, Părinte,
În tot, cu tot mânăvrednicește
Și pune sub blesteme,
A mele jurăminte:

De-mi voi trăda poporul
Vânzându-mi națiunea,
Dă plată fărdelegii
Cu roata ori cu funia.

Să nu-mi îngădui Doamne
Hotar spre alinare,
Să pribegesc ca vântul
În greauai căutare.

Să smulg rază cu rază
Și stele din genuni,
Pân ce răscumpăr fii
Căzuți pentru unirea
Acestei națiuni.

Fragment din jurământul lui Iancu.
Emil Roșca

Mulțumiri pentru înțelegere, cititorilor mei.

Despre neamul lupților, a lupeștilor, a lupșeștilor sau a lupșenilor ce hălăduiesc de când lumea de-o parte și de alta a râului Arieș, la poalele Muntelui Mare, sa scris foarte puțin, sau poate prea puțin în comparație cu faptele eroice, de lupte și zbucium al acestui neam viteaz, harnic și cinstit. Și ce poate fi mai mândru decât faptul că, noi lupșenii ne tragem direct din lupul de pe stindardul dac, și din lupoaica, mama de lapte a lui Romulus și Remus, întemeietorii Romei. Ca fiu trăitor pe aceste meleaguri, aștept poate prea de mult ca o mână măiastră să se îndure să scrie despre tot ce au pățimit înaintașii, despre luptele, izbânzile și jertfele lor pentru ca noi acum în liniște să ne putem grăi graiul și purta portul.

Am conceput această lucrare cu sfiala începătorului! Sunt de acord cu cei ce vor spune că nu am dreptul și priceperea să mă înham la o astfel de lucrare măreață și de aceia m-aș bucura dacă alții și alții vor veni alături de mine să pună mâna la acest parastaț al pomenirii, pe care să îl închinăm vrednicilor noștri înaintași. Pot spune că mă bucur din suflet de ceia ce fac dar nu sunt mulțumit! Ceva îmi spune că e prea puțin, cuvintele mele sânt prea sărace ca să aducă ofrande pe măsura faptelor și o laudă deplină. Nu îmi asum nici un drept pentru această lucrare, meritul este al celor ce au păstrat în sipetul sufletului aceste comori de nestemate.

Mă gândesc la cei ce au plănuit și făurit Duba, care așa cum spunea cineva, poate fi încadrată între marile minuni ale lumii. La sistemul de canale de pe marginile râului săpate anume pentru a stoca în interiorul lor nisipurile grele de aur și argint aduse de viiturile din toamnă și primăvară. La căldările uriașe unde se impregnau cu rășini pânzele cu ajutorul cărora era adusă apa văilor până la locul unde se spăla minereul aurifer scos din galeriile de coastă, sfărâmat în prealabil în marile mojere. La neamul Cân-

deștilor, harnicii cneji români care au avut reședința pe teritoriul comunei Lupșa, poate ultimul cnezat românesc, care cu vitejie și măiestrie au sfidat forța regilor unguri până prin secolul șaisprezece. La Iacob Cel Mai Dedemult și la frații Ispas care s-au pus în fruntea lupșenilor pe timpul lui Horea și care au pierit în chinuri pentru că au luptat pentru un strop de libertate. La Honcășoia cea care plină de bărbăție, asemenea Mariei Magdalena, a înfruntat cătanele împărătești și a cutezat „La Trocă”, să spele rănila și să îi dea apă și un drob de mălai căpitanului Crișan când înlănțuit era târât pe ultimul lui drum spre Bălgrad. La cei din neamul lui Honcășal fierarii din Curmătură care pe timpul celor două răscoale (a Horii și a Iancului), au bătut zi și noapte pe nicovală, fără odihnă făcând din fierul plugurilor și din coase lăncii pentru gloțaii din Curmătură, Geamăna și împrejurimi. La Băbuțu care deși aproape copil, asemeni lui David folosește Duba în locul praștiei nimicind oastea făloasă a domnilor unguri și făcând ca sorții izbânzii pe Muntele Mare, să încline în favoarea Iancului. La Morminte, unde pe fruntea înverzită, a Muntelui Mare, într-un loc minunat, aproape de cer, lupșenii au găsit de cuviință să adune trupurile celor căzuți în luptă, fie că au fost din tabăra prietenilor sau a dușmanilor și i-au îngropat de-o potrivă în mare cinste, slăvindu-i ca pe bravii eroi. La Boceanu, cel care a înfruntat teroarea cea mai mare impusă de domnia unguri, prin persoana crudului notar Bihory, ajutând biserici și școli românești să își păstreze credința și graiul pe acest meleag strămoșesc.

Deși contestați de autoritățile maghiare și de câteva cozi de topor, (nu există pădure fără uscături), așa cum jidovii nu l-au recunoscut pe Isus Mântuitorul, la fel și domnia timpului iau făcut pe Horia și pe Iancu hoți de drumul mare și criminali, așa și pe Băbuțu și pe Boceanu, pe unul eretic că a pornit Duba, iar pe Boceanu hoț că a ajutat bisericile, școlile și pe cei oropsiți din munți, totuși în sufletele celor mulți și nevoiași și-au găsit locul bine meritat, păstrându-se vi amintirile până în viac.

Azi mulțumesc lui Dumnezeu că ma învrednicit să cresc într-o casă și lângă doi părinți minunați. Că, m-ia îngăduit să îi cunosc

pe falnicii bărbați ai Curmăturii, pe Ghjeorghe Dingu, pe Sabin din Deal, pe Gheorghe din Deal, pe Dulicu și pe alții și alții de-o vrednicie aparte buni cunoscători ai vremurilor și oamenilor care au apus demult și care au dus faima acestor locuri până departe.

Ca să pot părăsi această lume în pace, rog pe bunul Dumnezeu să mă învrednicească să pot da tiparului aceste comori, făcându-le cunoscute urmașilor, așa cum le ie meritul. Mulțumesc celor ce vor ajuta la tipărirea acestei cărți, cât și celor ce vor citi și vor avea încredere în ceia ce am scris. Pe critici îi rog să mă ierte și să înțeleagă că nu am putut mai mult deși sincer mi-aș fi dorit.

Cu dragoste și iubire pentru toți, prieteni ori dușmani

:

Al dumneavoastră supus și smerit,
Emil Roșca.

AMBUSCADA DE SUB PIATRA CIUTII

Undeva, pe dealurile Râmeților, se auzeau din când în când plescăituri de pușcă bubuind înfundat. Luptele durau de două zile mutându-se când pe văile adânci și întunecoase, când pe costișele golașe ale dealurilor. Negurile ce se vâlăuceau zvârcolindu-se într-una îi ajutaseră pe răsculați până în acele momente, dar deodată, pala unui vânt tăios spulberă caierele albe ce le ținuse acoperământ. Pădurile dezgolite de frunziș nu mai erau o tainiță pentru ei și trebuiră să se retragă mai la deal, la adăpostul stâncilor de teama puștilor cătănești, lăsând valea și drumul slobode. Singurul lucru ce le mai rămânea, era retragerea în alte locuri mai sigure, de unde să poată ține cât mai mult în loc înaintarea cătanelor domnești, până când cei de acasă vor putea pune la punct sistemul de apărare din strâmtoarea de sub Piatra Ciutii.

Bușu, încă cu unul, plecaseră de dimineață să îi pună în mișcare pe cei de acasă. Când trecură prin strâmtoare, mai priviră încă o dată locul înspăimântător pe care îl făcuseră rozând în trupul alb de stâncă undele Văii Mici. La intrare în strâmtoare, fagii înalți și groși străjuiau drumul și valea de-o parte și de alta; la fel și la ieșire, pe coaste erau grohotișuri aninate ce așteptau să fie doar scormonite pentru a porni la vale. Aici fusese ales locul pentru a-i opri pe cei ce vroiau a trece prin acel loc cu forța, ca să ajungă în spatele răsculaților ridicăți de Horia, în inima Apusenilor.

Aproape de prânz, cei doi bătură în poarta lui Iacob, în satul Bârzani așezat la gura Văii Mici și aparținând de Șasa Lupșii. Iacob, deși era un om trecut și cu oarecare greumânt în mișcări, totuși avea cea mai limpede judecată și agerime a minții. Anii îi ninseseră părul pe care îl purta împletit în două cozi și de aceea ceilalți consăteni îl porecliseră „Iacob cel mai de demult”. Bușu, omul de taină și legătură al lui Iacob, începu a-i povesti, în timp ce rumea o coajă de mălai, despre cele întâmplate pe văile Ponorului. Cum la adăpostul negurilor se încleștaseră cu oastea [...]

Cuprins

AMBUSCADA DE SUB PIATRA CIUTII	6
PRINDEREA ȘI PEDEPSIREA LUI IACOB. Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
CEL MAI DE DEMULT	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
VERȘUL LUI IACOB CEL MAI DE DEMULT.....	Eroare!
Marcaj în document nedefinit.	
BĂTAIA DE LA VALEA VINȚII Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
PRINDEREA LUI CRIȘAN.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
LA TROCA LUI HONCĂȘĂL	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
AVRAM IANCU ÎN AMINTIRILE	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
LUPȘENILOR	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
DUBA (PIATRA CÂNTĂTOARE)	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
Povestea Lui Ionu Minciului Despre Dubă.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
Poveștile Lui Sabinu Hajmii Despre Dubă, Auzite	Eroare!
Marcaj în document nedefinit.	
De Iuănu Minciului	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
Piatra Cântătoare	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
Duba Și Bătălia De La Șesu-i Strajă	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
De Când Duba Numai Dubăluie Tare Ca Înainte Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
Stricarea Dubii Și Urgia Care L-o Lovit Pă Mutul	Eroare!
Marcaj în document nedefinit.	
Berariului Dar Și Pă Moș Sabinu Hajmii.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Povestea Lui Baci Victor Despre Dubă **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVESTEA LUI DUMITRU RĂBULII..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Frații **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

MĂRTURISIREA..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

LUNG ÎI DRUMUL CLUJULUI... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

ÎN TÂRG LA IARA **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

ÎN CASA JIDOVILOR. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

MARELE CIRC..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Jândarii Și Gornicii Din Lupșa, Se Întâlnesc Cu Dracu..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

În Vârful Curmăturii **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Bihory Încearcă Să Îl Prindă Pe Boceanu **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

La Lunca Vadului **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Cum A Furat Boceanu Calul Lui Bihory **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Birăul, Pașușul Și Lupșenii **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Vâlvoara Lui Patruoi..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Verșul Vâlvorii Patruoilor, Scris În Temnițele Turzii **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Dacă nu le-avui hazna... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Întâlnirea Cu Boceanu... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

CAPITOLUL **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

CHIPUL MARILOR LUPTĂTORI PENTRU **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

DREPTATE ȘI LIBERTATE,..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

DIN ȚARA MOȘILOR **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

OGLINDIT ÎN SUFLETUL LUPȘENILOR... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVEȘTI, POEZII, VERȘURI ȘI BALADE SCRISE DE
..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
MARIA ȘI EMIL ROȘCA..... **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
BALADĂ PENTRU ȚARĂ **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
ULTIMUL APUS ÎN ZIUA LUI HORIA ... **Eroare! Marcaj în
document nedefinit.**
PE SUB POALA BRAZILOR... **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
RUGĂCIUNEA LUI HORIA **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
CRIȘAN LA RĂȘINOASA..... **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
IANCULE, A TALE FAPTE..... **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
VISUL LUI AVRĂMUȚ **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
CINE TRECE COLNICEA **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
CÂNTĂ IANCU, FRUNZA SUNĂ **Eroare! Marcaj în
document nedefinit.**
FOICICĂ, FIR MOHOR **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
PE VALEA ARIȘULUI **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
CINE TRECE DEALUL MARE **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
DIN CÂMPENI PÂNĂ-N ABRUD **Eroare! Marcaj în
document nedefinit.**
BATE-MI VÂNTU CETINA **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**
CE STAI, CODRE, SUPĂRAT. **Eroare! Marcaj în document
nedefinit.**

ÎN MUNTE CODRUL PLÂNGE **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

BĂBUȚU **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

CĂPITANUL LUPȘENILOR, CEL CARE A FĂCUT CA
SORȚII IZBÂNZII SĂ ÎNCLINE ÎN FAVOAREA IANCULUI
PE URMELE ADEVĂRULUI **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVESTEA CELOR TREI IONI.. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVESTEA DULICULUI DESPRE BĂBUȚU ȘI LUPTA DE
LA MORMINTE **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVESTEA DULICULI, DESPRE GĂU FOLTII **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVESTEA LUI GHIORGHE VOȘTINARUL, DESPRE DUBĂ
..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

POVESTEA LUI PANTEA TRĂIAN DIN BRĂZEȘTI .. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**